

Hoe docenten worstelen met democratie-onderwijs

Column

Columns - 29 december 2012 - Auteur: Marja Verburg

Hoe breng je pubers bij wat democratie is? Leraren in Nederland en Duitsland worstelen met burgerschapsonderwijs, werd me duidelijk tijdens een docentenreis naar Bonn. "De betekenis van vrijheid, dat is voor onze leerlingen een ver-van-mijn-bed-show."

"Dat Geert Wilders door de rechter is vrijgepleit van haat zaaien, bemoeilijkt mijn lessen over politiek", vertelt een Nederlandse leraar Geschiedenis aan zijn Duitse collega's. "Als Wilders dat soort dingen over moslims mag zeggen, waarom wij dan niet? redeneren mijn leerlingen." De Duitse docenten reageren verbaasd. Is wat Wilders zei over de islam voor een politicus in Nederland echt geoorloofd?

Ik heb me dit jaar voor Duitslandweb bezig gehouden met democratie en burgerschap, maar zelden krijg ik zo'n inkijkje in de lespraktijk. Dat was voor mij een van de redenen om mee te gaan met docenten Geschiedenis en Maatschappijleer uit heel Nederland, die begin november met het Duitsland Instituut Amsterdam naar Bonn reisden om te kijken hoe Duitsland burgerschapsonderwijs aanpakt.

Nederlandse scholen zijn sinds 2006 verplicht om bij te dragen aan 'actief burgerschap en sociale cohesie'. Duitsland ziet de opvoeding van zijn bevolking tot democratische en maatschappelijk betrokken burgers sinds 1945 als cruciaal onderdeel van zijn historische verantwoordelijkheid. "Uit alles blijkt dat burgerschapsvorming en democratie voor Duitsland prioriteit hebben, terwijl dit in Nederland 'erbij hangt'", concludeert één van de docenten na de reis.

Voor mij zijn de discussies tussen de docenten minstens zo interessant als het programma. Hoe praten leraren met middelbare scholieren over populisme? Over religie? Of over homoseksualiteit? Want ook die onderwerpen komen aan bod bij burgerschapsonderwijs op school, zowel in Nederland als in Duitsland.

De Elisabeth-Selbert-Gesamtschule die de Nederlandse docenten in Bonn bezoeken, staat in een wijk waarin veel moslims wonen. Zo'n 30 procent van de leerlingen is allochtoon, vertellen de Duitse leraren. De wijk en de school hebben te maken met radicalisering. Zo was er in mei in Bonn een botsing tussen

rechtsradicalen en salafisten, een radicale islamitische stroming. Daar werd op school door de leerlingen veel over gesproken. Het incident was voor de overheid aanleiding om met een aanbod voor extra *politische Bildung* voor docenten te komen. Een dag na ons bezoek gaat een aantal leraren naar een speciale bijeenkomst over salafisme. Met hun scholieren discussiëren ze over radicalisering, integratie, religie en gemeenschappelijke waarden.

Marja Verburg is redacteur van Duitslandweb en schreef in 2012 regelmatig voor het dossier '[Burgerschap en democratie in Duitsland](#)'

“Mijn indruk is dat als het om tolerantie gaat, niet zozeer religie het probleem is, maar de sociale achtergrond van de leerlingen”, zegt een Duitse docente. Ze vertelt over een discussie met allochtone leerlingen over homo’s. “Degenen die homoseksualiteit afkeuren, doen dat niet omdat ze het een religieuze zonde vinden. Zo kijken ze daar niet naar. Ze keuren het af vanwege het beeld dat ze van homo’s hebben, dat die bijvoorbeeld anders praten en bewegen. Dat beeld hebben ze vooral van tv.”

De Nederlandse docenten discussiëren ‘s avonds tijdens het eten over de vraag in hoeverre burgerschapsonderwijs neutraal kan zijn. Ze hebben ‘s middags bij het Bonner Zentrum für Lehrerbildung gezien hoe Duitse docenten leren om thema’s als intercultureel begrip waarde vrij met leerlingen te bespreken. Aan die neutraliteit van docenten wordt in Duitsland veel waarde gehecht. Ik kan me voorstellen dat je de werking van de democratie nog wel neutraal aan leerlingen kunt uitleggen, zeg ik. Maar geldt dat ook voor onderwerpen als religie en homoseksualiteit? En zo nee, is dat dan eigenlijk erg? De meningen onder de Nederlandse docenten zijn verdeeld.

En trouwens, ik moet ook niet te lichtvaardig denken over de lessen waarin democratie, dictatuur en de betekenis van vrijheid worden besproken, hoor, zegt één van de leraren. Die begrippen blijven voor de meeste leerlingen abstract. “De val van de Muur, die beelden die we gisteren in het Haus der Geschichte zagen, daar krijgen wij kippenvel van”, beaamt een andere docent. “Maar mijn scholieren zegt dat niets.” Ja, goed, zeg ik. Maar scholieren van nu hebben de Arabische Lente meegemaakt en zien het geweld in Syrië op tv. Dat geeft toch een beeld van de betekenis van vrijheid? “Nee hoor”, zeggen de docenten, “dat is voor onze leerlingen een ver-van-mijn-bedshow.”

Een week na de Bonn-reis lees ik in een onderzoek van de Freie Universität Berlin dat 40 procent van de Duitse middelbare scholieren het nationaal-socialisme, de DDR en de Bondsrepubliek nauwelijks van elkaar kan onderscheiden. Oorzaak? Het

geringe historische bewustzijn van de scholieren, aldus onderzoekers. Dus ook in Duitsland, waar zoveel ervaring is met burgerschapsonderwijs, kunnen jongeren niet uit de voeten met begrippen als democratie en dictatuur. Dat komt mede doordat er flink gekort wordt gekort op geschiedenisonderwijs, lees ik elders als verklaring.

Toch stemt de conclusie van de Berlijnse wetenschappers me hoopvol. “De invloed van kennis op de beoordeling van politieke systemen is duidelijk sterker dan bijvoorbeeld de achtergrond van de ouders, het type school dat leerlingen bezoeken of de eigen politieke voorkeur”, blijkt uit hun onderzoek.

Hun remedie? Meer onderwijs over democratie.

Dit is deel 4 van de columnserie waarin de redacteurs van Duitslandweb rond Kerst en Oud en Nieuw hun persoonlijke commentaar geven op een opvallende gebeurtenis in 2012.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/2642/hoe-docenten-worstelen-met-democratie-onderwijs>